

Espoo Soukanniemen luontoselvitysten täydennys 2024 - Liitoravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaukset

Helmi Carlson

Kannen kuva: Haapoja Soukanniemessä. (© Faunatica Oy; kuvattu 13.5.2024, Helmi Carlson)

Sisällys

Johdanto ja menetelmät	1
Tulokset.....	3
Johtopäätökset	8
Lähteet	8
Liite 1. Menetelmäkuvaus	10

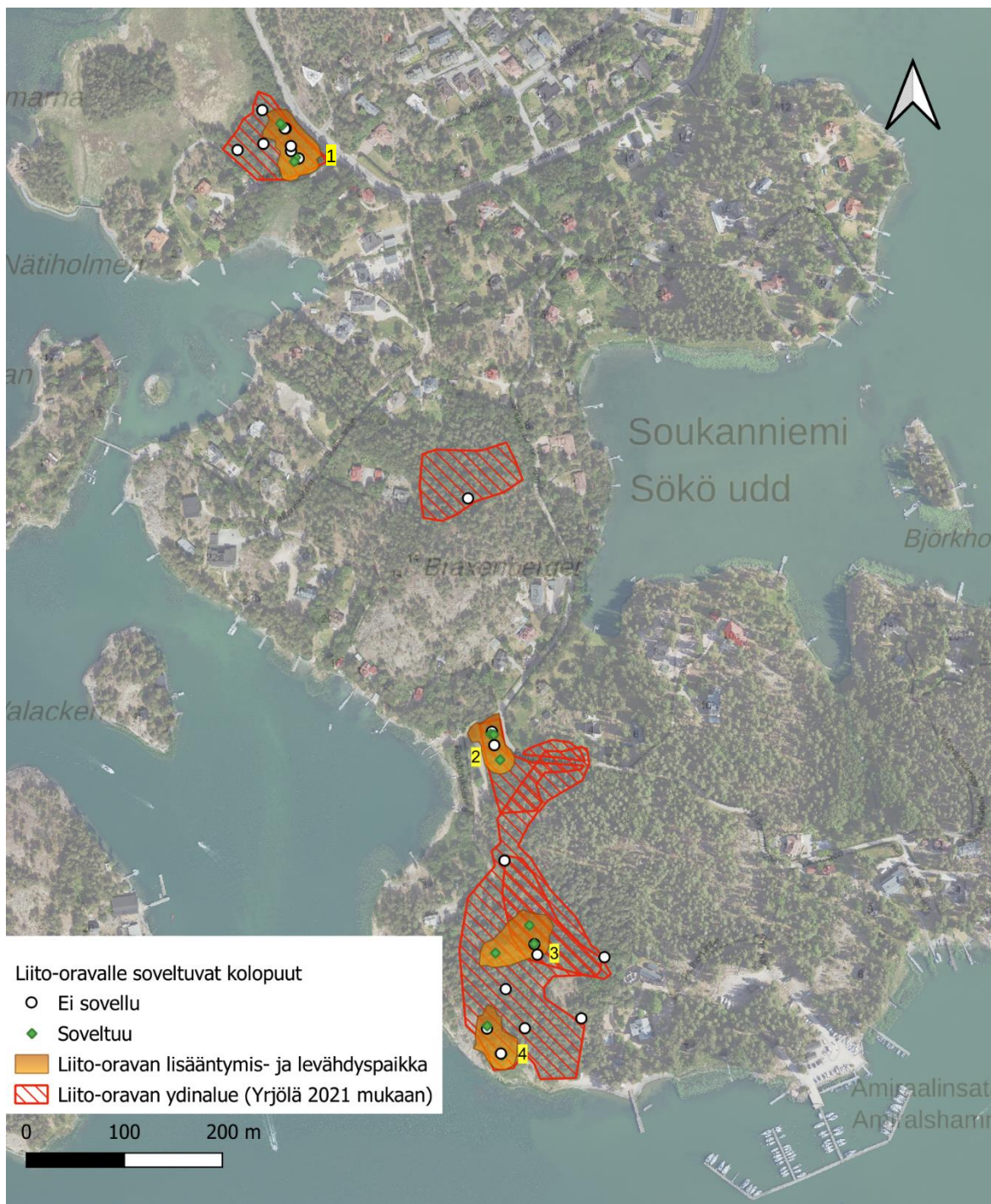
Johdanto ja menetelmät

Faunatica Oy teki liito-oravan esiintymisselvityksen ja lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaukset vuonna 2024 Espoon kaupungin toimeksiannosta Soukanniemen alueella. Selvitys tehtiin täydentämään vuonna 2021 Soukanniemestä tehtyjä luontoselvityksiä (Faunatica 2021, Yrjölä 2016 ja 2021). Soukanniemen alueella on käynnissä asemakaavoitus. Soukanniemi on nykytilassaan pientalovaltaista asemakaavoittamatonta aluetta ja suurelta osin viheraluetta. Luontoselvityksen täydennyksen tavoitteena oli laatia Soukanniemen tiedossa olevilta ydinalueilta tarkemmat liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkojen rajaukset, jotta liito-oravat voidaan tarkemmin huomioida alueen kaavatyön edetessä. Selvitys tehtiin aiemmissa selvityksissä rajattujen ydinalueiden kohdilta, joiden yhteispinta-ala on n. 4 ha (kuva 1).

Esiintymisselvityksen lisäksi selvitysalueelta havaitut kolopuut merkittiin ja tarkemmittautettiin kaupungin tarkemmittaustiimillä. Lisäksi kolopuiden soveltuvuus liito-oravalle selvitettiin endoskooppikameralla ja niiden pohjalta rajattiin lisääntymis- ja levähdyspaikkarajaukset.

Liito-orava kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin, ja sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 78 §:n nojalla. Lisääntymis- ja levähdyspaikkojen kartoituksessa noudatettiin ympäristöministeriön ohjeistusta (Nieminen 2017).

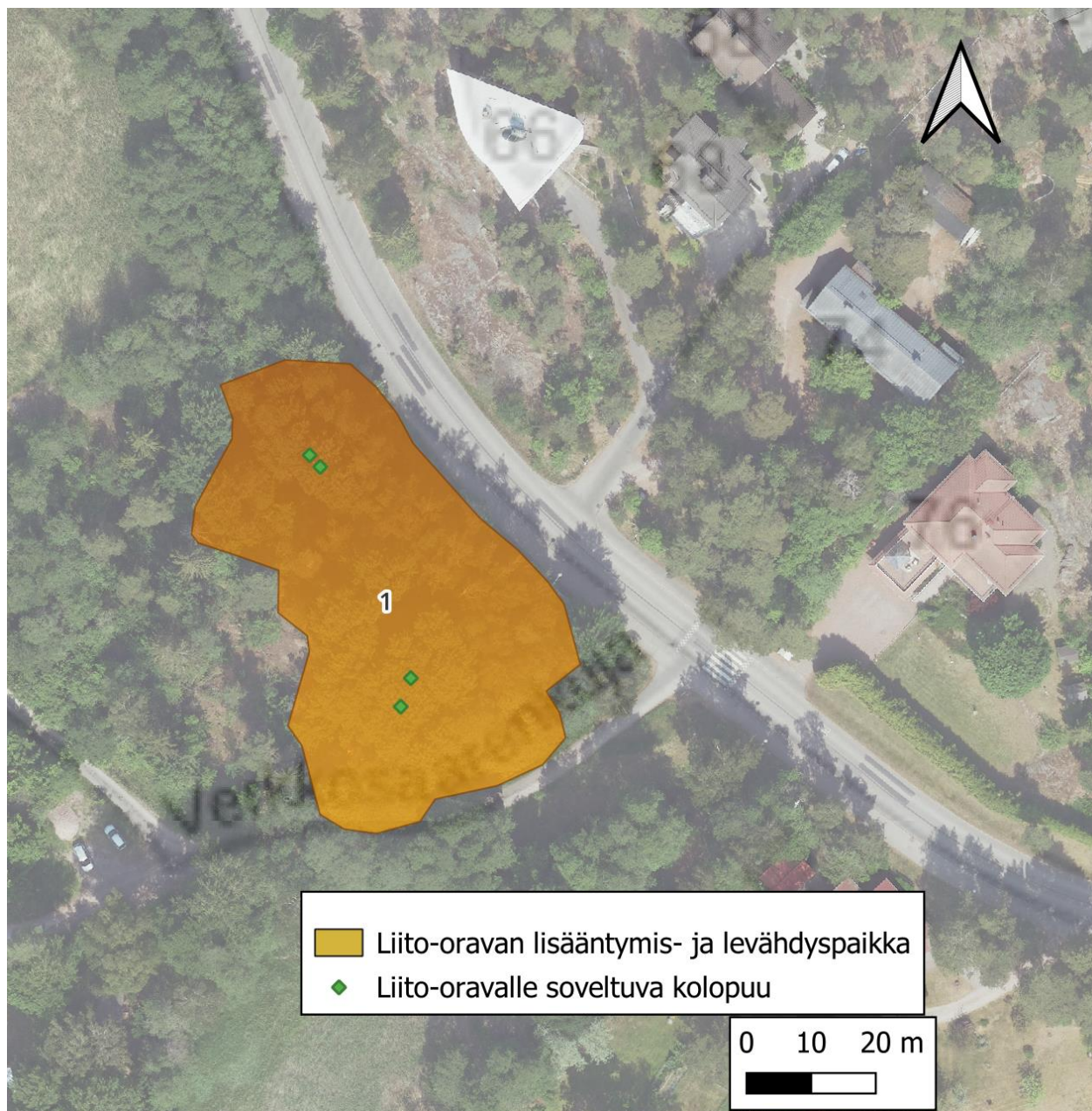
Maastotyöt teki FM Helmi Carlson 13.5.2024 (papanahavainnointi ja kolojen etsiminen) ja 7.8.2024 (kolojen tarkastus endoskooppikameralla yhdessä FM Ville Vaskon kanssa).

Kuva 1. Soukanniemi Selvitettävät alueet eli aiemmat ydinalueet sekä liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikat ja soveltuvat kolopuut.

Tulokset

Selvitysalueelta ei löytynyt liito-oravan papanoita vuoden 2024 kartoituskerralla. Kolopuita paikannettiin yhteensä 33 (ks. taulukko 1). Näistä kolopuista liito-oravalle soveltuviksi koloiksi todettiin endoskooppikameran avulla 13. Lisääntymis- ja levähdyspaikkoja (LLP) rajattiin yhteensä 4 (ks. kuvat 1, 2 ja 3). Lisääntymis- ja levähdyspaikkarajaukset piirrettiin lähtökohtaisesti 15 metrin vyöhykkeinä soveltuvien kolopuitten ympärille. Lisäksi rajaukseen otettiin suojapuiksi lähistöllä olevia kuusia ja sellaisia papanapuita, joiden ympäriltä on havaittu aiemmissa kartoituksissa satoja papanoita (Espoon WSF-rajapinta). Pohjoisin rajauksista (LLP#1) on haapavaltainen metsikkö, jossa kasvaa myös leppää. Alueella on paljon aluillaan olevia kolopuita, mutta vain muutama kuusi. Rajaus turvaa neljä liito-oravalle soveltuvaa kolopuuta ja suojapuut. LLP#2 on osa Fosteruksentien parkkipaikan viereistä metsikköä, jossa kasvaa paljon haapaa ja lisäksi kuusta. Rajaus turvaa neljä liito-oravalle soveltuvaa kolohaapaa ja suojapuut. LLP#3 on osa sekametsää, jossa kuusen ja männyn lisäksi kasvaa haapaa ja koivua. Rajaus turvaa kolme liito-oravalle soveltuvaa kolopuuta ja suojapuut. LLP#4 sijaitsee lähempänä rantaa. Alueella on muutamia haapoja, koivuja sekä kuusta. Rajaus turvaa kaksi liito-oravalle soveltuvaa kolopuuta ja suojapuut. Selvitysalueen keskimmaiselta vanhalta ydinalueelta (ks. kuva 1) havaittu vanha kelossa oleva kolo todettiin liito-oravalle soveltumattomaksi, joten sieltä ei rajattu liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkoja vuonna 2024. Metsäalue soveltuu muuten liito-oravan liikkumis- ja ruokailualueeksi, sillä siellä kasvaa haavan lisäksi muuta lehtipuuta ja kuusta. Aiemmissa selvityksissä (Yrjölä 2016 ja 2021) alueelta on löytynyt liito-oravan papanoita, muttei yhtään kolopuuta.

Kuva 2. Lisääntymis- ja levähdyspaikkarajaus 1 ja soveltuvat kolopuut.

Kuva 3. Lisääntymis- ja levähdyspaikkarajaukset 2, 3 ja 4 sekä soveltuvat kolopuut.

Taulukko 3. Selvityksessä paikannettujen liito-oravapuiden tiedot. Dbh = puun rinnankorkeusläpimitta.

ID	Puulaji	Dbh (cm)	Soveltuva kolo	Pesankorke	Lisätieto
1	HAAPA	60	Kyllä	4	Kolme koloa, keskimmäinen ei hyvä
2	HAAPA	60	Ei	5	Ei soveltuva kolo
3	HAAPA	50	Kyllä	6	Soveltuva kolo
4	HAAPA	50	Ei	3	Ei soveltuva kolo
5	HAAPA	50	Kyllä	6	Soveltuva kolo
6	HAAPA	50	Kyllä	6	Soveltuva kolo
7	HAAPA	60	Ei	7	Liian isot kolonsuut 3 kpl
8	HAAPA	40	Kyllä	7	Linnunpesä, soveltuva kolo
9	HAAPA	30	Ei	8	Ei soveltuva kolo
10	HAAPA	40	Kyllä	7	Soveltuva kolo
11	HAAPA	40	Ei	7	Ei soveltuva kolo
12	KOIVU	50	Kyllä	7	Soveltuva kolo
13	HAAPA	50	Ei	0	Ei soveltuva kolo
14	HAAPA	45	Kyllä	3	Alempi soveltuva tyhjä kolo, ylempi liian pieni
15	HAAPA	40	Ei	2	Monta koloa ei soveltuvia
16	HAAPA	30	Ei	0	Kuollut kuoreton puu 12 m ei soveltuva
17	KOIVU	35	Ei	6	Pystyyn kuollut puu, liian ahdas kolo

ID	Puulaji	Dbh (cm)	Soveltuva kolo	Pesankorke	Lisätieto
18	KOIVU	40	Ei	2	Koivupötkkelö ei koloa
19	MÄNTY	60	Ei	7	Ei soveltuva kolo
20	KUUSI	40	Ei	2	Kelopuu ei koloa
21	HAAPA	35	Kyllä	4	Soveltuva kolo
22	HAAPA	50	Ei	4	Ei soveltuva kolo
23	HAAPA	30	Ei	3	Ei soveltuva kolo
24	HAAPA	35	Ei	2	Ei soveltuvakolo
25	HAAPA	35	Kyllä	7	Soveltuva kolo
26	HAAPA	40	Ei	2	Ei soveltuva kolo
27	HAAPA	30	Ei	2	Ei soveltuva kolo
28	HAAPA	40	Kyllä	6	Soveltuva kolo
29	LEPPÄ	40	Ei	3	Ei soveltuva kolo
30	LEPPÄ	40	Ei	3	Kelo Monta koloa liian iso suuaukko
31	HAAPA	40	Ei	5	Ei soveltuva kolo
32	HAAPA	45	Kyllä	7	Soveltuva kolo
33	HAAPA	40	Kyllä	8	Soveltuva kolo

Johtopäätökset

Liito-oravasta ei havaittu merkkejä tässä selvityksessä. Alueelta on kuitenkin aiempia liito-oravahavaintoja (Faunatica 2021, Yrjölä 2016 ja 2021), joten liito-orava voi todennäköisesti asuttaa metsää uudestaan. Tämän vuoksi lajille soveltuvalla alueella olevia potentiaalisia pesäpaikkoja (soveltuvat kolot) tulee varovaisuusperiaatteen mukaisesti kohdella lisääntymis- ja levähdyspaikkoina (vrt. KHO 2451/2023). Liito-orava kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) lajeihin, ja sen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 78 §:n nojalla.

Liito-oravan suotuisan suojelutason säilyttämiseksi alueellisella tasolla tulee lajille olla tarjolla myös ”tyhjiä” (asumattomia mutta lajille soveltuvia) elinpiirejä, jonne nuoret yksilöt voivat asettua. Pelkkien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen suojelu ei siis pidemmällä aikavälillä riitä turvaamaan lajin suotuisan suojelun tasoa, sillä naaraiden kuollessa tyhjentyvien elinpiirien uudelleen asuttaminen edellyttää liito-oravan asuttamien metsien riittävää kytkeytyneisyyttä laajemmin maisematasolla (Nieminen 2017).

Lähteet

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy 2021. Espoon Soukanniemen luontoselvitys 2021.

Ympäristötutkimus Yrjölä Oy 2016. Espoon Soukanniemen luontoselvitys 2016.

Ahopelto, L., Lundgren, L., Kostiainen, A., Peltola, K., Laita, A., Mäkelä, A., Väänänen, M., Perätie, T. & Ruohomäki, A. 2021: Liito-oravan huomioiminen kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. – LIITO-ORAVA LIFE (LIFE17/NAT/FI/000469) -projektin raportti. <https://www.metsa.fi/projekti/liito-orava-life/>

Espoon kaupunki 2024: Paikkatietoaineistot WFS-rajapintapalvelussa: - <https://kartat.espoo.fi/teklaogcweb/wfs.ashx>.

Hanski, I. K. 2006: Liito-oravan (*Pteromys volans*) Suomen kannan koon arviointi. – Ympäristöministeriö.

Hanski, I. K. 2016: Liito-orava. Biologia ja käyttäytyminen. – Metsäkustannus Oy, Latvia.

Maa- ja metsätalousministeriö 2016: Liito-oravan huomioon ottaminen metsänkäytön yhteydessä. Neuvontamateriaali. – Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Makkonen, H. & Manninen, E. 2021: Luontoselvitykset Espoon Soukanniemessä 2021. – Faunatican raportteja 93/2021

Mäkelä, K. & Salo, P. 2021: Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. – Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47 | 2021

Nieminen, M. 2017: Liito-orava (*Pteromys volans* [Linnaeus, 1758]). – Teoksessa: Nieminen, M. & Ahola, A.

(toim.) 2017: Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. – Suomen ympäristö 1/2017, s. 48–55. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Ympäristöministeriö 2017: Liito-oravan huomioon ottaminen kaavoituksessa. – YM1/501/2017. 6.2.201

Kannen kuva: Haapoja Soukanniemessä. (© Faunatica Oy; kuvattu 13.5.2024, Helmi Carlson)

Liite 1. Menetelmäkuvaus

FM, Biologi Helmi Carlson teki liito-oravaselvityksen 13.5.2024. Lisäksi endoskopointikameralla suoritettiin kolopuiden tarkistus 7.8.2024 yhdessä FM Ville Vaskon kanssa. Liito-oravaselvitykselle inventointiaika oli hyvä, sillä lehtipuissa ei ollut vielä lehtiä eikä aluskasvillisuus ollut vielä noussut. Liito-oravan jätökset ovat luotettavasti havainnoitavissa maaliskuu–toukokuun välisenä aikana (ks. Nieminen 2017).

Maastossa edettiin siten, että saatiin kattava kuva puustosta sekä alueen sopivuudesta liito-oravalle. Liito-oravan ulostepapanoita etsittiin järjestelmällisesti (noin 0,75 metrin säteellä tyvestä) mahdollisten oleskelu- ja ruokailupuiden ja puuryhmien alta. Lähtökohtaisesti tarkastettiin kaikki rinnankorkeushalkaisijaltaan (dbh; n. 130 cm maasta) yli 30 cm paksut kuuset, yli 20 cm paksut haavat ja lepät sekä yli 30 cm paksut koivut, raidat ja muut lehtipuut. Myös ohuempien em. puulajien ja mäntyjenkin alta etsittiin papanoita erityisesti papanapuutihentymien alueelta.

Työssä käytettiin Espoon vuonna 2024 päivittämän liito-oravahavaintojen tallennukseen käytettävän Excel-tiedostojen määrittelyjä, mm.:

Pesäpuu = puu, jossa kolo/risupesä/pönttö, jonka alla papanoita tai voidaan muilla perusteilla todeta pesäpuuksi (esimerkiksi näköhavainto, kun liito-orava menee koloon)

Papanapuu = puu, jonka alla on liito-oravan papanahavaintoja, mutta jossa ei ole pesää.

Kolopuu = puu, jossa kolo, mutta ei ulostehavaintoja tai muita näköhavaintoja, jotka viittaisivat siihen, että kolo olisi liito-oravan käytössä (kategoriaan voidaan merkitä myös esim. linnunpöntöt, joista ei ole tehty havaintoja liito-oravista). Kolopuussa ei ole havaintohetkellä pesää.

YDINALUE = todettujen tai mahdollisten pesäpuiden lähiympäristö suojapuustoineen, voi sisältää myös papanapuita. Sisältää liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan.

ELINALUE = liito-oravan käyttämä elinalue. Lajille parhaiten elämiseen soveltuva metsäalue, josta on löytynyt liito-oravan jätöksiä. Alueet ovat metsiköitä, joita liito-orava todistettavasti on käyttänyt ennen kartoituskäyntiä. Alueen sisältä ei ole kartoituskerralla havaittu lisääntymis- ja levähdyspaikkaa.

SOVELTUVA = metsä, jossa on liito-oravalle sopivaa puustoa (mm. kookkaita kuusia ja haapoja), mutta josta ei ole löytynyt liito-oravan jätöksiä. Voi olla myös erillään liito-oravan elinympäristöstä tai ydinalueesta.

Lisääntymis- ja levähdyspaikka: Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikka on suojeltu luonnonsuojelulain 78 § nojalla. Lisääntymispaikalla liito-orava saa poikasia ja levähdyspaikalla se viettää päivänsä. Lisääntymis- ja levähdyspaikka käsittää pesäpuut ja niiden lähellä kasvavat suoja- ja ravintoa tarjoavat puut. Lisääntymis- ja levähdyspaikka rajataan tehtyjen papanahavaintojen,

soveltuvan puuston sekä mahdollisten pesäpuiden (kolo/risupesä) perusteella. Runsaiden papanahavaintojen perusteella rajausta voidaan myös tehdä, vaikka pesäpuuta ei havaita. Lisääntymis- ja levähdyspaikka sijaitsee yleensä laajemman ydinaluerajauksen sisällä.

Paikannuksessa käytettiin apuna Samsung Galaxy Tab Active Pro -tablettia ja QGIS-paikkatieto-ohjelmistoon perustuvaa QField-tiedonkeruusovellusta. Paikkatiedon tarkkuus on tavallisesti 3–8 m, peitteisessä maastossa epätarkempaa kuin avoimella paikalla.

Paikkatiedon ja kartta-aineiston käsittely tehtiin QGIS Desktop 3.12.0-ohjelmistolla; rajauksien tekemisessä ja tulkinnoissa apuna käytettiin tarvittaessa myös ilmakuvatarkastelua (pohjakartat ja ilmakuvat: © Maanmittauslaitos) ja Espoon kaupungin (2024a) WFS-rajapintapalvelun liito-oravapaikkatietoja.